

УДК 341.44

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2021.15.36>

Бекетов О.О.

старший партнер, адвокат

Адвокатське об'єднання «Етерна Ло»

ORCID ID: 0009-0001-7613-4297

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ВИРОКІВ СУДІВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ ТА ПЕРЕДАЧІ ЗАСУДЖЕНИХ ОСІБ ЯК ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Актуальність теми. Взаємодія держав через їх судові та правоохоронні органи в кримінальному провадженні може відбуватися на різних стадіях: під час досудового розслідування, судового розгляду та виконання судових рішень. Принцип взаємного визнання процесуальних рішень є основою тісного міжнародного співробітництва держав у сфері кримінального процесу. Глобальні тенденції розвитку та вдосконалення різних форм злочинності вимагають розширення міждержавних відносин у цій сфері [1, с. 914]. Однією з процесуальних форм міжнародного співробітництва, яка знайшла нормативне та процесуальне регулювання в кримінальному процесуальному законодавстві України, є визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб.

Стан опрацювання проблематики. Теоретичне підґрунтя становлять праці таких учених, як Н. М. Ахтирської, З. П. Бортновської, О. І. Виноградової, Н. Г. Габлей, О. М. Дроздова, К. П. Задої, І. І. Івановського, О. В. Касинюка, А. Г. Маланюка, Г. П. Середи, Я. І. Тростянської, В. М. Філатова, М. І. Хавронюка та ін.

Мета наукової статті – розкрити суть визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передачі засуджених осіб як форми міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. Суть діяльності з визнання та виконання рішення суду іноземної держави полягає у вирішенні

українським судом питання про можливість поширення юридичної сили вироку іноземного суду на територію України. Крім того, необхідність вирішення цього питання постає також у зв'язку із здійсненням міжнародного співробітництва у формі передачі засуджених для відбування покарання. Правову основу цього напрямку міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні становлять, насамперед, міжнародні договори, як багатосторонні, так і двосторонні, аналіз яких проведено у науковій літературі [5]. Основним міжнародним договором з цих питань є Конвенція про передачу засуджених осіб, що була укладена у Страсбурзі 21.03.1983 р. та набула чинності для України 01.01.1996 р. [3]. Учасниками Конвенції є 46 європейських держав, а також 22 держави, які не є членами Ради Європи, у тому числі Австралія, Ізраїль, Індія, Канада, Мексика, США, Японія. Також чинними для України є 34 двосторонніх міжнародних договорів про передачу осіб, засуджених до позбавлення волі, для подальшого відбування покарання.

Умови передачі особи для відбування покарання в іноземній державі визначені у ч. 1 ст. 606 КПК України, зокрема: 1) якщо ця особа є громадянином держави виконання вироку; 2) якщо вирок набрав законної сили; 3) якщо на час отримання запиту про передачу засуджений має відбувати покарання упродовж як найменш шести місяців або якщо йому ухвалено вирок до ув'язнення на невизначений строк; 4) якщо на передачу згоден

засуджений або з урахуванням його віку або фізичного чи психічного стану на це згоден законний представник засудженого; 5) якщо кримінальне правопорушення, внаслідок вчинення якого було ухвалено вирок, є злочином згідно із законодавством держави виконання вироку або було б злочином у разі вчинення на її території, за вчинення якого може бути призначено покарання у виді позбавлення волі; 6) якщо відшкодовано майнову шкоду, завдану кримінальним правопорушенням, а в разі наявності - також процесуальні витрати; 7) якщо держава ухвалення вироку і держава виконання вироку згодні на передачу засудженого [1; 2].

У статті 2 Конвенції про передачу засуджених осіб [3] р. умовами передачі засуджених є: а) якщо ця особа є громадянином держави виконання вироку; б) якщо рішення є остаточним; с) якщо на час отримання запиту про передачу засуджена особа має відбувати покарання впродовж якнайменш шести місяців або якщо їй винесено вирок до ув'язнення на невизначений строк; d) якщо на передачу згодна засуджена особа або, коли з врахуванням її віку або фізичного чи психічного стану одна із двох держав вважає це за необхідне, законний представник засудженої особи; е) якщо дія або бездіяльність, на підставі якої було винесено вирок, є кримінальним злочином згідно з законодавством держави виконання вироку або була б кримінальним злочином у разі вчинення на її території; f) якщо держава винесення вироку і держава виконання вироку згодні на передачу засудженої особи [3].

Відповідно до ч. 1 ст. 605 КПК України підставою для розгляду питання про передачу засудженої особи для відбування покарання є запит уповноваженого (центрального) органу іноземної держави, звернення засудженого, його законного представника або близьких родичів чи членів сім'ї, а також інші обставини, передбачені законом України або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [1].

Таким чином, умовами передачі особи для відбування покарання в іноземній державі є: 1) набуття вироком відносно цієї особи законної сили і якщо вичерпано можливості для оскарження; 2) кримінальна караність діяння, за яке засуджено передану особу, передбачена за законодавством обох держав; 3) призначення як покарання позбавлення волі на строк не менше 6 місяців, зазначеного у відповідному міжнародному договорі; 4) наявність заяви чи звернення засудженого, його родичів чи представника; 5) дотримання процедури направлення та розгляду запиту про передачу засудженого для відбування покарання в державі, громадянином якої він є; 6) передача не завдасть шкоди її суверенітету, безпеці або публічному порядку; 7) якщо засуджений виконав фінансові зобов'язання, що впливають із судового рішення; 8) згода держави ухвалення вироку і держави виконання вироку [1].

Відповідно до п. 6 ст. 606 КПК України, недотримання умов визначених у ч. 1 ст. 606 КПК України є підставою для відмови в передачі засудженого для подальшого відбування покарання. При цьому у разі прийняття такого рішення готується висновок, в якому наводяться обґрунтовані підстави відмови. Відповідно до розділу XI Інструкції про порядок здійснення міжнародного співробітництва з питань взаємної правової допомоги, видачі правопорушників (екстрадиції), передачі (прийняття) засуджених осіб, виконання вироків та інших питань міжнародного судового співробітництва у кримінальному провадженні під час судового провадження рішення про передачу засудженої особи з України до іноземної держави для подальшого відбування покарання або про відмову в передачі оформлюється у формі наказу та підписується Міністром юстиції або уповноваженою ним посадовою особою [5].

Особливу увагу слід звернути на підстави відмови у передачі особи для відбування покарання. КПК України не містить переліку підстав, за наявності яких надається відмова

у задоволенні запиту про передачу. Частиною четвертою ст. 606 КПК України встановлено, що Міністерство юстиції України у разі недотримання умов, передбачених ч. ч. 1-3 ст. 606 КПК України, може відмовити у передачі або прийнятті засудженого, якщо інше не передбачено цим Кодексом або міжнародним договором України [1]. Підстави для відмови переважно передбачені в міжнародних договорах, що регламентують напрям міжнародно-правового співробітництва у сфері кримінального провадження.

Так, однією з підстав відмови у передачі особи для відбування покарання передбачає, що жодне з діянь, за яку особу засуджено, не визнається злочином за законодавством держави, громадянином якої є засуджений. Дана підстава є імперативною для всіх напрямків міжнародно-правового співробітництва та розглядається з позицій кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого права. Порівняння конструкцій складів злочинів передбачає аналіз сутності інкримінованого особі діяння, аналіз загальних та спеціальних норм кримінального законодавства, які мають інколи бланкетний характер.

При цьому, нормативні приписи п. 5 ч. 1 ст. 606 КПК України поширені законодавцем лише з випадки передачі осіб, які відбувають покарання і вигляді позбавлення волі. Ця обставина знижує потенціал та штучно звужує реальні можливості даного напряму міжнародного співробітництва судів та пенітенціарних систем у сфері кримінального судочинства. Що свідчить про те, що у національному законодавстві України поки що не враховано особливості передачі засуджених до позбавлення волі умовно. Поза увагою українського законодавця також залишаються питання передачі неповнолітніх та осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. Невирішеним є питання передачі засуджених, до яких були застосовані інші заходи кримінально-правового характеру. У ч. 2 ст. 605 КПК України мова

йде лише про можливість застосування положень ст. ст. 605-612 при вирішенні питання про передачу особи, до якої судом застосовано примусові заходи медичного характеру [1]. Проте питання щодо можливості передачі особи, до якої судом застосовано примусові заходи медичного характеру застосування, викликає деякі зауваження, адже відповідно до рішення ЄСПЛ від 03.09.2015 в справі «Берланд проти Франції» [6]. Суд зазначив, що проголошення особи неосудною з підстав наявності психічного розладу та вжиття пов'язаних з цим заходів процесуального примусу не є «покаранням» в розумінні п. 1 ст. 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, проте розглядається як запобіжний (превентивний) захід. Такий захід медичного характеру може бути призначений лише у випадку, коли психіатричним заключенням встановлено наявність у особи психічного розладу, що свідчить про її неосудність та становить ризик для безпеки людей чи дотримання громадського порядку. За цими провадженнями щодо передачі осіб, які страждають психічними розладами для проведення примусового лікування, була прийнята державами – учасниками СНД Конвенція про передачу осіб, які страждають на психічні розлади, для примусового лікування [7], в якій було врегульовано підстави та порядок прийняття компетентними органами країн СНД рішення про передачу осіб до застосування примусових заходів медичного характеру. Проте кримінально-процесуальний механізм реалізації цієї Конвенції був відсутній.

Також ряд питань виникає у зв'язку з запровадженням інституту «дідання» та кримінального проступку. Зокрема, у листопаді 2018 р. Законом України № 2617-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», у грудні 2019 р. до законодавчих актів України були внесені зміни і доповнення [8]. З прийняттям даного закону

в українському кримінальному законодавстві з'явилась нова родова категорія «кримінальне правопорушення», що охоплює два різновиди протиправних дій: «злочин» і «кримінальний проступок». Відповідно до ч. 2 ст. 12 КК України кримінальним проступком є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі [9]. Крім того, відповідно до ч. 1 ст. 45 КК України, особа, яка вперше вчинила кримінальний проступок може бути звільнена від кримінальної відповідальності, якщо вона після вчинення кримінального правопорушення щиро покалася, активно сприяла розкриттю кримінального правопорушення і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду [9]. Виходячи з даних обставин, врахування у чинному кримінальному процесуальному законодавстві лише покарання у вигляді позбавлення волі для подальшого розвитку розглянутого напряму міжнародного співробітництва є контрпродуктивним та не відповідає сьогодишнім реаліям.

Наступною підставою для відмови є відсутність згоди засудженого, його законного представника або близьких родичів чи членів сім'ї. У разі, якщо засуджений не здатний самостійно виявляти свою волю, згоду на процедуру передачі має дати його законний представник, яким може виступати як близькі родичі засудженого, так і адвокат. Слід пам'ятати, що добровільність згоди засудженого може бути перевірена компетентними органами іноземної держави. Однак слід звернути увагу, що відповідно до ч.1 ст. 3 Додаткового протоколу до Європейської Конвенції про передачу засуджених осіб від 18.12.1997 р. після отримання запиту від Держави винесення вироку, Держава виконання вироку може згідно з положеннями цієї статті погодитися на передачу засудженої особи без згоди цієї особи в тих випадках, коли вирок, винесений

щодо останньої, або адміністративне рішення як результат вироку містить у собі наказ про висилку або депортацію, або ж будь-який інший захід, результатом якого є те, що такій особі більше не буде дозволено залишатися на території Держави винесення вироку після того, як вона буде звільнена з в'язниці [8]. Відтак, положення ч. 3 ст. 606 КПК України підлягають доповненню словосполучення «в інших випадках, передбачених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною радою України» Ця позиція пояснюється тим, що оскільки Україна є учасницею Додаткового протоколу до Європейської Конвенції про передачу засуджених осіб від 18.12.1997 р., згідно з яким особу може бути передано в державу громадянства для подальшого відбування покарання за відсутності згоди такої особи, у разі якщо вирок винесено щодо останньої містить в собі наказ про висилку або депортацію або будь-який інший захід, результатом якого є, те, що такій особі більше не буде дозволено залишатись на території держави винесення вироку.

Таким чином, вважаємо згода засудженого або його клопотання, виражене у письмовій формі, не завжди є обов'язковою умовою здійснення передачі, а його відсутність, не завжди може бути підставою для відмови у передачі, що потребує коригування ч. 4 ст. 606 КПК України.

Наступною підставою для відмови у передачі особи для відбування покарання, є «неможливість виконання призначеного засудженому покарання в іноземній державі», що поділяється на такі види залежно від причини невиконання покарання: а) закінчення строку давності або інша підстава, передбачена законодавством цієї держави; б) невизнання судом або іншим компетентним органом іноземної держави вироку суду України або визнання судом чи іншим компетентним органом іноземної держави вироку суду України без встановлення порядку та умов відбування засудженим покарання на території іноземної

держави; в) неспівмірність умов та порядку відбування засудженим покарання, визначеного судом, із передбаченими законодавством іноземної держави. Дана підстава відмови у передачі особи для відбування покарання у державі її громадянства передбачає зіставлення норм кримінального і кримінально-виконавчого права, які регламентують умови та порядок відбування покарання іноземній державі, з національним законодавством. Відсутність у законодавстві іноземної держави додаткового покарання, призначеного засудженому за вироком суду України, спричиняє неможливість повністю виконати призначене покарання, а отже, передбачає несумісність умов відбування покарання.

Іншою підставою для відмови в передачі є те, що від іноземної держави не отримано гарантії виконання вироку у частині відшкодування збитків. Зокрема, в Ухвалі Радеківського районного суду Львівської області від 14 квітня 2017 р. підставами для відмови стало відсутність документів, що підтверджують відшкодування засудженим майнової шкоду, завданої кримінальним правопорушенням, та документи що підтверджують згоду держави ухвалення вироку на передачу засудженого та рішення Міністерства юстиції України про прийняття засудженого в Україну, що суперечить вимогам п. п. 6, 7 ч. 1 ст. 606 КПК України та ст. 3 Конвенції про передачу засуджених осіб. Крім того, відповідно до п. п. 6, 7 ч. 1 ст. 606 КПК України, засуджену судом України особу може бути передано для відбування покарання в іншу державу, а засудженого іноземним судом громадянина України прийнято для відбування покарання в Україні тільки за умов, якщо відшкодовано майнову шкоду, завдану кримінальним правопорушенням, а в разі наявності - також процесуальні витрати, а також, якщо держава ухвалення вироку і держава виконання вироку згодні на передачу засудженого [10].

Ненадання компетентним органом іноземної держави гарантій виконання вироку також нерідко є підставою для відмови у передачі

особи для відбування покарання в іноземній державі. Так, в Ухвалі Тальнівського районного суду Черкаської області від 19.01.2016 р. в матеріалах клопотання відсутні документи, що підтверджують згоду держави ухвалення вироку на передачу засудженого та рішення Міністерства юстиції України про прийняття засудженого в Україну, що суперечить вимогам п. 7 ч. 1 ст. 606 КПК України та ст. 3 Конвенції про передачу засуджених осіб та підставою для відмови [11].

Наявність у засудженого постійного місця проживання в Україні також може бути підставою для відмови у видачі. Наявність місця проживання в державі, куди передбачається передача засудженого, має обов'язковий характер, оскільки таким чином визначатиметься як підсудність розгляду судом питання про визнання вироку суду іноземної держави, так і порядок вирішення питань відшкодування шкоди та подальшої соціальної реабілітації засудженого. Однак якщо у засудженого іноземного громадянина є постійне місце проживання в Україні, то його передача для відбування покарання в іноземній державі недоцільна через можливість вирішення вищезазначених питань за місцем його постійного проживання.

Проведений аналіз чинного нормативного регулювання передачі засуджених для відбування покарання в державі, громадянином якого він є, дозволяє запропонувати наступне визначення цього поняття: передача засуджених – самостійний напрямок міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні, в рамках якого на стадії виконання вироку відбувається передача засуджених до покарання у виді позбавлення волі для подальшого відбування покарання у державу їх громадянства з метою соціальної реабілітації. Вважаємо, за доцільне імплементувати це визначення до тексту статті 541 КПК України «Роз'яснення термінів», з метою правової визначеності нормативного регулювання розглянутого напряму міжнародного співробітництва. Нормативні приписи, сформовані

в контексті даного визначення, сприятимуть кращому розумінню та практичному застосуванню всіх процесуальних процедур. Значення цього визначення для здійснення як самого міжнародного співробітництва, так і кримінально-процесуальної діяльності полягає в тому, що поняття «передача засуджених» буде формалізовано законодавчим шляхом, усунувши таким чином тлумачення цієї процесуальної категорії не точним змістом.

Висновки. Резюмуючи вищезазначене, можемо зробити наступні висновки:

1. На основі аналізу міжнародних договорів України, встановлено, що на її території можуть визнаватися та виконуватися не лише вироки, але й інші судові рішення, що свідчить про суперечність між визначенням у Главі 46 КПК України, яка стосується визнання та виконання рішень іноземних судів, та міжнародними договорами, де перелік таких рішень ширший. Така неузгодженість призводить до внутрішньої термінологічної плутанини у самому КПК України. Необхідно внести зміни до КПК України, щоб привести його термінологію та перелік рішень, що визнаються та

виконуються, у відповідність до міжнародних договорів України, що допоможе уникнути юридичних колізій та забезпечити ефективне виконання міжнародних зобов'язань у сфері кримінального судочинства.

2. Передача засуджених - є самостійним напрямом міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні, а його правове регулювання постійно вдосконалюється. Наявність в цьому інституті власної нормативно-правової бази, конкретних цілей та завдань, безумовне дотримання загально-правових принципів при його здійсненні вказує на його сутність і правову природу. Що, на нашу думку, відповідає сучасному стану міжнародного співробітництва у цьому сегменті процесуальної та кримінально-виконавчої діяльності. Суть передачі засуджених полягає у вчиненні передбачених міжнародним договором та (або) національним законодавством процесуальних процедур, прийнятті підсумкових процесуальних рішень з метою здійснення переміщення особи з іноземної держави, в якій її засуджено, до держави її громадянства або постійного проживання.

Анотація

У статті окреслено підстави і порядок виконання вироків судів іноземних держав, розгляд судом питання про виконання вироку суду іноземної держави, підстави розгляду питання про передачу засуджених осіб і їх прийняття для відбування покарання та умови передачі засуджених осіб і їх прийняття для відбування покарання. Системним аналізом чинних міжнародних договорів України встановлено, що на території України можуть визнаватися та виконуватися не лише вироки іноземного суду, але й інші судові рішення, винесені за результатами розгляду кримінального провадження: накази про покарання, ухвали (постанови). Що свідчить про невідповідність визначення у главі 46 Кримінального процесуального кодексу України цілої групи рішень, що призводить до внутрішньої термінологічної неузгодженості Кримінального процесуального кодексу України з міжнародними договорами. Визначено, що передача осіб як одна з форм міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні полягає у передачі осіб, засуджених до позбавлення волі, для відбування покарання - виконання вироку. Умови передачі засуджених між державами включають: громадянство іншої держави, набрання вироком законної сили, визнання діяння злочином в обох країнах, термін відбування покарання ще не закінчився і становить не менше шести місяців позбавлення волі, згода засудженого та держави винесення вироку, гарантії виконання вироку та поваги до прав засудженого, а також відшкодування шкоди. Спеціальними засадами передачі засуджених є: принцип згоди чи клопотання засудженого на передачу, вираженої у письмовій формі; принцип забезпечення прав, свобод і законних інтересів засуджених, що передаються, на різних етапах передачі; принцип взаємності; принцип «подвійного інкриміну-

вання»; принцип «подвійної карності»; принцип пропорційності покарання; принцип гуманізму. На підставі комплексного аналізу норм міжнародного права визначено, що згода засудженого або його клопотання, виражене у письмовій формі, не завжди є обов'язковою умовою здійснення передачі, а його відсутність, не завжди може бути підставою для відмови у передачі, що потребує коригування ч. 4 ст. 606 КПК України.

Ключові слова: визнання та виконання вироків, міжнародне співробітництво, передача засуджених, покарання.

Beketov O.O. Features of recognition and enforcement of judgments of courts of foreign states and the transfer of convicted persons as a forms of international cooperation in criminal proceedings

Summary

The article outlines the grounds and procedure for the execution of sentences of foreign courts, the court's consideration of the issue of the execution of a sentence of a foreign court, the grounds for considering the issue of the transfer of convicted persons and their acceptance for serving a sentence, and the conditions for the transfer of convicted persons and their acceptance for serving a sentence. A systematic analysis of the current international treaties of Ukraine has established that not only foreign court sentences can be recognized and executed on the territory of Ukraine, but also other court decisions issued as a result of the consideration of criminal proceedings: orders on punishment, resolutions (decisions). This indicates the inconsistency of the definition in Chapter 46 of the Criminal Procedure Code of Ukraine of a whole group of decisions, which leads to the internal terminological inconsistency of the Criminal Procedure Code of Ukraine with international treaties. It has been determined that the transfer of persons as one of the forms of international cooperation in criminal proceedings consists in the transfer of persons sentenced to imprisonment to serve a sentence. The conditions for the transfer of convicted persons between states include: citizenship of another state, the sentence having entered into legal force, the act being recognized as a crime in both countries, the term of serving the sentence has not yet expired and is at least six months of imprisonment, the consent of the convicted person and the sentencing state, guarantees of the execution of the sentence and respect for the rights of the convicted person, as well as compensation for damage. The special principles of the transfer of convicted persons are: the principle of the convicted person's consent or request for transfer, expressed in writing; the principle of ensuring the rights, freedoms and legitimate interests of the convicted persons being transferred at different stages of the transfer; the principle of reciprocity; the principle of "double criminality"; the principle of "double punishment"; the principle of proportionality of punishment; the principle of humanism. Based on a comprehensive analysis of the norms of international law, it was determined that the consent of the convicted person or his request, expressed in writing, is not always a mandatory condition for transfer, and its absence may not always be a basis for refusing transfer, which requires an adjustment to Part 4 of Article 606 of the Criminal Procedure Code of Ukraine.

Key words: recognition and enforcement of sentences, international cooperation, transfer of convicted persons, punishment.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, №13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

2. Про затвердження Інструкції про порядок здійснення міжнародного співробітництва з питань взаємної правової допомоги, видачі правопорушників (екстрадиції), передачі (прийняття) засуджених осіб, виконання вироків та інших питань міжнародного судового співробітництва у кримінальному провадженні під час судового провадження : наказ Міністерства юстиції України від 19 серп. 2019 р. № 2599/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-19#Text>.
3. Конвенція про передачу засуджених осіб від 21 берез. 1983 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_025#Text.
4. Додатковий протокол до Європейської Конвенції про передачу засуджених осіб від 18 груд. 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_335#Text.
5. Смирнов М. І. Порядок тимчасової передачі особи, яка тримається під вартою або відбуває покарання на території іноземної держави. *Актуальні дослідження правової та історичної науки* (випуск 30): матеріали міжнар. наук.-прак. інтер.-конф. (м. Тернопіль, 11 бер. 2021 р.). Тернопіль, 2021. С. 34–37. URL: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3170.
6. *Affaire Berland c. FRANCE (Requête no 42875/10)*. 3 septembre 2015. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#{{itemid}}:«001-156521»>.
7. Конвенція про передачу осіб, які страждають психічними розладами, для проведення примусового лікування від 28 берез 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_028#Text.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22 листоп. 2018 р. № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text>.
9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Грищук, А. В. Савченко [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернєя. – К. : Юрінком Інтер, 2016. – 1064 с.
10. Ухвала Радехівського районного суду Львівської області від 14 квіт. 2017 р. Справа №451/486/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/65995389>.
11. Ухвала Тальнівського районного суду Черкаської області від 19 січ. 2016 р. Справа № 704/82/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/55299458>.